เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง สิทธิมนุษยชน

จัดทาโดย พล.อ.ท.ณรงค์ เหล่าธีระเชาวน์
รหัส ๑๒๐๑๕๖

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตร หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สานักงานศาลรัฐธรรมนูญ

เรื่อง สิทธิมนุษยชน

จัดทาโดย พล.อ.ท.ณรงค์ เหล่าธีระเชาวน์
รหัส ๑๒๐๑๕๖

หลักสูตร หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑ ปี ๒๕๕๖
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สานักงานศาลรัฐธรรมนูญ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

บทความ : สิทธิมนุษยชน

ผู้เขียน : พล.อ.ท.ณรงค์ เหล่าธีระเชาวน์

บทคัดย่อ

สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในความเป็นมนุษย์ ซึ่งประกอบไปด้วยสิทธิตามธรรมชาติและสิทธิที่มีกฎหมายรับรอง เพื่อให้ทุกคนตระหนักในความสำคัญของสิทธิมนุษยชนและเป็นแนวทางปฏิบัติต่อกันในฐานะเพื่อนมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน โดยตระหนักว่าทุกคนมีสิทธิในชีวิต ในการยอมรับนับถือและในการดำรงชีวิต รวมทั้งในการพัฒนาตนเองตามแนวทางที่ถูกต้อง นอกจากนี้ยังเป็นรากฐานของการจัดระเบียบสังคมวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสมดุลและเที่ยงธรรมของมวลมนุษย์ในสังคม รวมทั้งเป็นรากฐานสำคัญและจำเป็นต่อการจัดระเบียบกลไกทางการเมืองและกฎหมายเพื่อความสมดุลแห่งอำนาจด้วย และยังเป็นการปกป้องและส่งเสริมคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งอิสรภาพอธิปไตยของชาติ ที่เป็นพื้นฐานช่องทางนำไปสู่การสถาปนาหลักการสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน

คำสำคัญ สิทธิมนุษยชน

สิทธิตามธรรมชาติ

สิทธิที่มีกฎหมายรับรอง

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

Title : Human Right

Author : Narong Laoteerachao

Abstract

Human rights are basic of human person. This includes a natural right and the right to have legal certification. To ensure that everyone aware of the importance of human rights and a practical guide line as well as fellow humans equally,recogninizing that everyone has a right to life,In the respect and livelihood, Including the development of self-guided. It is also the foundation of the social culture,to be able to live together in balance and integrity of the human society.It is fundamental and essential to organize political and legal mechanisms to balance of power and to protect and promote the value and dignity of the human person. To maintain the independence of national sovereignty to the basic channel leading to the founding principles of liberty and equality of citizens.

Key word : Human Rights

: Natural Rights

: The right to have legal certification

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

สิทธิมนุษยชน (Human Right) หมายถึง สิทธิที่มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง ทั้งความคิดและการกระทำที่ไม่มีการล่วงละเมิดได้ โดยได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

สิทธิมนุษยชนคือสิทธิขั้นพื้นฐานในความเป็นมนุษย์ ซึ่งประกอบไปด้วยสิทธิตามธรรมชาติและสิทธิที่มีกฎหมายรับรอง

สิทธิมนุษย์ชนที่มีกฎหมายรับรองนั้นประเทศไทยได้เข้าร่วมรับรอง "ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน" ของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ซึ่งเป็นองค์กรระหว่างประเทศ ดังนั้นบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงได้กำหนดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ทุกคนตระหนักในความสำคัญของสิทธิมนุษยชน และเป็นแนวทางปฏิบัติต่อกันในฐานะเพื่อนมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน โดยตระหนักว่าทุกคนมีสิทธิ์ในชีวิต มีสิทธิ์ในการยอมรับนับถือ และมีสิทธิในการดำรงชีวิตและพัฒนาตนเองตามแนวทางที่ถูกต้องนั้นเอง

บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา ประกอบด้วย ประธานกรรมการหนึ่งคน และกรรมการอื่นอีกสิบคน ซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

2. ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน และเสมอมาตรการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคล หรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการ ในกรณีที่ไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป

3. ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานราชการองค์กรเอกชนและองค์การอื่นในด้านสิทธิมนุษยชน

4. ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ด้านสิทธิมนุษยชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังคงมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเพิ่มเติมออกมาเรื่อยๆจนถึงปัจจุบันคือ

1. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) หมายถึง คุณสมบัติ จิตใจ สิทธิเฉพาะตัวที่พึงสงวนของมนุษย์ทุกคน และรักษาไว้มิให้บุคคลอื่นมาล่วงละเมิดได้ การถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการคุ้มครองและได้รับความยุติธรรมจากรัฐ

2. สาเหตุที่มนุษย์ต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เกิดจาก

2.1. มนุษย์ทุกคนเกิดมาแล้วย่อมมีสิทธิในตัวเอง

2.2. มนุษย์เป็นสัตว์สังคม

2.3. มนุษย์มีเกียรติภูมิที่เกิดมาเป็นมนุษย์

2.4. มนุษย์ทุกคนเกิดมามีฐานะไม่เท่าเทียมกัน

3. หลักการสำคัญที่สุดของสิทธิมนุษยชน คือ มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้รับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ และกำหนดให้รัฐบาล ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐดำเนินการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนทุกคน

4. การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

4.1. สังคมไทยเป็นสังคมที่ต่างเชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติจนกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวในความเป็นไทยโดยไม่มีการแตกแยก ยอมรับความหลากหลาย มีจิตใจเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน จึงไม่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในเรื่องการแบ่งชนชั้น หรือเผ่าพันธุ์ แต่การละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ยังปรากฏอย่างต่อเนื่อง เช่น **การละเมิดสิทธิเด็ก** เช่น การละเมิดทางเพศ แรงงาน ยาเสพติด อบายมุข ความรุนแรงในการลงโทษ **การละเมิดสิทธิสตรี** ในสังคมไทยยังปรากฏการใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงใน

ครอบครัว ความรุนแรงทางเพศในที่สาธารณะ ที่บ้าน ที่ทำงาน สถานกักกัน การล่อลวงทางอินเตอร์เน็ต โรงภาพยนตร์ บนรถเมล์

4.2. การเข้ามามีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน บุคคลควรมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนใน สังคมไทยต่อไปนี้

4.2.1. ศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยที่พัฒนาความรู้ ทักษะ ค่านิยมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

4.2.2. ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของตนเอง บุคลิกภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเต็มที่

4.2.3. มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชาติบ้านเมืองอย่างมีอิสรเสรีภาพ

4.2.4. ใช้สิทธิทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมให้มีประสิทธิภาพ

4.2.5.ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

สิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพและสิทธิมนุษยชนไว้หลายประการดังนี้ ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคของบุคคล ,สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย ,สิทธิของผู้ต้องหา ,สิทธิของพยานและผู้เสียหายในคดีอาญา ,สิทธิของเด็ก ,เสรีภาพในการนับถือศาสนา ,เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ,เสรีภาพทางการศึกษา ,สิทธิในทรัพย์สิน , สิทธิในบริการสาธารณสุข ,สิทธิของคนพิการหรือทุพพลภาพ และของคนชรา ,สิทธิของผู้บริโภค ,สิทธิของชุมชนท้องถิ่น ,เสรีภาพในการรวมกลุ่ม ,สิทธิในการรับรู้และมีส่วนร่วม ,สิทธิในการร้องทุกข์และฟ้องคดี ,สิทธิและเสรีภาพอื่นๆ

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

วันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948 ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้รับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right: UDHR) โดยสมัชชา

แห่งสหประชาชาติ ถือเป็นการกำหนดมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชนซึ่งไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ร่วมกับประเทศต่าง ๆ ให้การรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

สิทธิเด่น ๆ ที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

สิทธิต่อชีวิต เสรีภาพและความปลอดภัยของบุคคล การศึกษา เสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนา เสรีภาพแห่งความคิดเห็น การแสดงออก การมีงานทำ การแสวงหาและได้รับการลี้ภัย ในประเทศอื่น (เป็นต้น)

วันแห่งสิทธิมนุษยชนโลก ตรงกับวันที่ 10 ธันวาคม

การกระตุ้นเตือนจิตสำนึกถึงคุณค่าความสำคัญของรัฐธรรมนูญ ที่ได้ชื่อว่ารัฐธรรมนูญฉบับประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นปัญหาเรื่องสิทธิมนุษยชน อันเป็นหัวใจสำคัญของพัฒนาการทางสังคมการเมืองของมวลมนุษยชาติทั่วโลก สถานะความเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนที่พูด ๆ ถึงกันอยู่นี้ มิใช่เป็นแต่เพียงเรื่องของระบบวิธีการจัดตั้งและกระบวนการร่างตัวบทกฎหมายรัฐธรรมนูญเท่านั้น หากโดยสาระแล้ว รัฐธรรมนูญ 2540 นี้ ยังมีส่วนฉายภาพสะท้อนชีวิตความเคลื่อนไหวของการเมืองภาคประชาชนคนไทยทั้งในเมืองและระดับรากหญ้าในชนบท เมื่อย้อนกลับไปดูรัฐธรรมนูญฉบับที่แล้ว ๆ มาในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ก็จะเห็นว่า ยกเว้นรัฐธรรมนูญ 2517 ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องสัมพันธภาพทางอำนาจ ที่บรรดากลุ่มอำนาจเป็นผู้กำหนดลงมาจากเบื้องบนทั้งสิ้น แม้แต่รูปแบบประชาธิปไตย ก็ถูกใช้เป็นเครื่องมือผดุงฐานะบารมีความเป็นใหญ่ของกลุ่มอำนาจเป็นสำคัญ จริงอยู่การเมืองภาคประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ 2540 ก็ไม่ได้บ่งบอกไปถึงสถานะสิทธิเสรีภาพของมวลสามัญชนคนไทยอะไรอย่างจริงจังถึงขั้นบันดาลให้เกิดความโปร่งใสและธรรมาภิบาลในกระบวนการเศรษฐกิจการเมือง แต่อย่างน้อย รัฐธรรมนูญ 2540 ก็เป็นเสมือนอัตตชีวประวัติของพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในบริบทของการเมืองภาคประชาชน อันสะสมสืบทอดเป็นลำดับมาจาก 14 ตุลา 16 สู่ พฤษภาทมิฬ 35 และกระแสชุมชนท้องถิ่นที่กำลังก่อตัวขึ้นอย่างรวดเร็วในเวลานี้ ทั้งหมดประกอบเป็นกระบวนพัฒนาการสิทธิมนุษยชนไทย ที่ฟันฝ่ายุคเผด็จการทหาร มาสู่กระแสอำนาจนิยม

ของโลกาภิวัตน์ยุคเศรษฐกิจตลาดเสรีในปัจจุบันโดยทัศนวิสัยของกระบวนพัฒนาการเมืองภาคประชาชนที่ว่านี้เอง ที่สิทธิมนุษยชนในสังคมไทยจะพึงได้รับการทบทวนและประเมิน

ประการแรก เป็นเรื่องของมิติทางด้านจิตวิญญาณหรือเจตนารมณ์ของหลักการสิทธิมนุษยชน การพูดถึงเรื่องของจิตวิญญาณในที่นี้ อาจฟังดูเป็นเรื่องเพ้อฝันเป็นนามธรรม จับต้องไม่ได้แต่จริง ๆ แล้ว เป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งยวด ถือเป็นรากฐานของการจัดระเบียบกลไกทางการเมืองและนิติธรรม เพื่อดำรงความสมดุลของอำนาจ จิตวิญญาณหรือเจตนารมณ์ของหลักการสิทธิมนุษยชน ก็นับเป็นรากฐานของการจัดระเบียบสังคมวัฒนธรรม เพื่อการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสมดุลและเที่ยงธรรมของมวลมนุษย์ในสังคม รวมทั้งเป็นรากฐานสำคัญและจำเป็นต่อการจัดระเบียบกลไกทางการเมืองและกฎหมายเพื่อความสมดุลแห่งอำนาจด้วย โดยนัยนี้ สิทธิมนุษยชนจึงไม่ใช่เรื่องของการติดอาวุธ ทั้งทางวัตถุหรือปัญญาให้ผู้คนต่างถือตนเป็นใหญ่ช่วงชิงแข่งขันบั่นทอนทำลายซึ่งกันและกัน ดังตัวอย่างของการยึดมั่นถือมั่นในสิทธิทรัพย์สินกระทำการก้าวร้าวทำลายสิทธิเสรีภาพของชนส่วนใหญ่ภายใต้กระแสทุนอุตสาหกรรมนิยมในขณะนี้

ประการที่สอง บนพื้นฐานทางจิตวิญญาณหรือเจตนารมณ์ของหลักการสิทธิมนุษยชนดังกล่าว สิทธิมนุษยชนจึงสื่อคุณค่าความหมายเป็นแบบแผนสัมพันธภาพอันสมดุลและเที่ยงธรรมประกอบเป็นวิถีการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสันติของมนุษย์ในสังคม โดยนัยทางประวัติศาสตร์ โลกตะวันตกได้ชื่อว่า เป็นผู้บุกเบิกจุดประกายให้เกิดจิตสำนึกตื่นตัวเรียนรู้ถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิของคนได้รับการเชิดชูภายใต้คำขวัญ “เสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ” อันหมายรวมถึงสิทธิเสรีภาพทั้งของตนเองและของเพื่อนมนุษย์ แต่แล้วโดยกระแสอำนาจทุนอุตสาหกรรมนิยม การต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพในอดีต โดยเฉพาะสิทธิในทรัพย์สินก็ได้กลับกลายเป็นการทำลายสิทธิเสรีภาพของเพื่อนมนุษย์ไปรวมทั้งยังเป็นการบีบบังคับก่อกระแสการพัฒนาที่บั่นทอนทำลายฐานทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นฐานต้นทุนชีวิตของมวลมนุษย์ทั่วโลก ในสภาวะปัญหาเช่นนี้ประเด็นอยู่ที่ว่า เราจะมองคุณค่าและความหมายของสิทธิมนุษยชนนอกเหนือไปจากที่เคยเรียนรู้จากวัฒนธรรมโลกตะวันตกกันอย่างไร

ประการที่สาม ในชีวิตความเป็นจริง สิทธิมนุษยชนไม่ใช่เป็นเพียงการจัดกลุ่มรายชื่อหรือรายการสิทธิประเภทต่าง ๆ แบบเป็นสูตรสำเร็จตายตัว เพื่อปกป้องและส่งเสริมคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากแต่เป็นสื่อปัจจัยของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทาง

สังคม ภายใต้โครงสร้างอำนาจซึ่งแตกต่างหลากหลายกันออกไปตามบริบททางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม “คนเกิดมาเป็นเสรี แต่ทุกหนทุกแห่งต้องตกอยู่ภายใต้พันธนาการ” พันธนาการที่ว่านั้น ก็คือ โครงสร้างอำนาจสังคมการเมืองที่จะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกระแสสิทธิมนุษยชน โดยนัยที่เป็นสื่อปัจจัยของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี่เอง สิทธิมนุษยชนจึงมีบทบาทหน้าที่ในเชิงเป็นเกณฑ์คุณค่าของการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ในขณะที่ในกระแสการพัฒนาภายใต้กรอบของทุนอุตสาหกรรมนิยมที่สังคมการเมืองไทยกำลังหลงใหลได้ปลื้มอยู่ในขณะนี้ ตัววัดเกณฑ์คุณค่าจะมุ่งกันแต่ที่ความจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งหมายถึงการกระจุกอำนาจและความมั่งคั่งอยู่ที่กลุ่มเจ้าของทุนและกลุ่มอำนาจเป็นใหญ่แต่สำหรับหลักการสิทธิมนุษยชนแล้ว สิทธิเสรีภาพอันเป็นรากฐานของคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือเป็นเกณฑ์คุณค่าวัดระดับความก้าวหน้าของสังคมมนุษย์ในกระบวนการพัฒนาเปลี่ยนแปลง เป็นเกณฑ์คุณค่าที่เรียกว่า “หลักการปลดปล่อยสู่อิสระ”กล่าวคือ อิสระจากแอกอำนาจกดขี่และครอบงำของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง

ในฐานะที่เป็นทั้งสื่อหรือเหตุปัจจัย และเกณฑ์คุณค่าในวิถีชีวิตของมนุษย์และสังคมดังกล่าวข้อที่น่าจะต้องทำความเข้าใจอันดับต่อไป ก็คือ ปฏิสัมพันธ์ของโครงสร้างอำนาจและกระแสสิทธิมนุษยชนมีพื้นฐานความเป็นมาอย่างไร ในกระบวนการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ทางเศรษฐกิจการเมืองของไทย

สังคมไทยกับพัฒนาการสิทธิมนุษยชน

พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในกระแสการเมืองภาคประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน กระแสปฏิรูปการเมืองที่ขยายตัวกว้างขวางหลังพฤษภาทมิฬ 35 ในตัวเองเป็นเครื่องบ่งบอกว่า รูปแบบและกลไกเศรษฐกิจการเมืองที่เรียกขานกันว่าระบอบประชาธิปไตยนั้น โดยแท้จริงแล้ว เป็นเพียงเครื่องมือกดขี่ขูดรีดและลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนตลอดมา แทบไม่แตกต่างอะไรนักจากที่เคยเป็นอยู่ในยุคเผด็จการทหาร จริง ๆ แล้ว เป็นระบอบอำนาจนิยมที่ต่อเนื่องสืบทอดกันมาทั้งในยุค “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” และ “ประชาธิปไตยเต็มใบ” ในปัจจุบัน เพราะเป็นระบอบที่ต่อเนื่องสืบทอดกันมาเช่นนี้เอง รัฐบาล รวมทั้งกลุ่มอำนาจทั้งที่มาจาก “การเลือกตั้ง” จึงกระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนคนไทยที่บัญญัติไว้ชัดแจ้งในรัฐธรรมนูญอย่างหน้าตาเฉย ขบวนการปฏิรูปการเมืองพากันชูประเด็นเรื่องทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงและซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้ง ซึ่งก็ประสบ

ความสำเร็จในระดับหนึ่งเป็นที่ขานรับกันโดยทั่วไป แต่นั่นคงเป็นเพียงประเด็นปัญหาปลายเหตุ สมมุติฐานของเรื่องจริง ๆ ก็คือความล้มเหลวของสิทธิมนุษยชนในฐานะหลักการนำของสังคมการเมืองไทยภายใต้โครงสร้างอำนาจและกระบวนการพัฒนาเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา เพื่อเป็นบทเรียนสำหรับพัฒนาการสิทธิมนุษยชนต่อ ๆ ไปในอนาคต ลองมองย้อนกลับไปในประวัติศาสตร์สังคมการเมืองไทยจากแง่มุมของโครงสร้างสัมพันธภาพทางอำนาจและกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแล้ว อาจสรุปได้ว่า ในรอบศตวรรษที่ผ่านมา เศรษฐกิจการเมืองไทยได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง 2 ยุคใหญ่ ๆ ด้วยกัน กล่าวคือ ยุคแรก เริ่มด้วยแรงอิทธิพลกดดันจากจักรวรรดินิยมตะวันตกบีบบังคับให้เศรษฐกิจสังคมไทยต้องตกอยู่ภายใต้ภาระจำยอมถูกจำกัดอธิปไตยบางส่วนโดยสนธิสัญญาเบาริง พ.ศ. 2398 อิทธิพลผลักดันจากศูนย์อำนาจภายนอกที่ว่านี้ เป็นปัจจัยหนุนเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในสังคมการเมืองไทยเริ่มต้นด้วยการต่อสู้ทางการเมืองรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่สถาบันพระมหากษัตริย์ จากนั้น การปฏิรูปในรัชสมัยรัชการที่ 5 ก็เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดขบวนการเรียกร้องสิทธิเสียงทางการเมืองในหมู่ชนชั้นนำทั้งเก่าและใหม่ ซึ่งขยายวงกว้างออกไปเป็นลำดับจาก “คำกราบบังคมทูลถวายความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน” ร.ศ.103 (พ.ศ.2428) สู่กบฏ ร.ศ.130 (พ.ศ.2455) และในที่สุด การปฏิวัติ 24 มิถุนายน 2475 ช่วง 25 ปีเศษต่อจากนั้น เป็นเรื่องของความผันผวนทางการเมืองอันเกิดจากการขัดแย้งต่อสู้ช่วงชิงอำนาจกันเองในหมู่ชนชั้นนำภายในวงราชการ ลงท้ายด้วยรัฐประหาร พ.ศ. 2490 เป็นการสิ้นสุดสถานะบทบาททางการเมืองของคณะราษฎรผู้ก่อการปฏิวัติ 2475 พร้อม ๆ กับเป็นการสิ้นสุดของหลักการสิทธิมนุษยชน ซึ่งคณะราษฎรพยายามสถาปนาขึ้น ตามนัยของหลักหกประการ กล่าวคือหลักอธิปไตยแห่งชาติและสิทธิเสรีภาพ เสมอภาคของประชาชน ช่วงสิบปีเศษจากนั้น พลังอำนาจก็เปลี่ยนผ่านไปสู่กลุ่มอำนาจรุ่นใหม่ภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์-ถนอม-ประภาส ดังเป็นที่ทราบกัน นัยสำคัญของการเปลี่ยนผ่านอำนาจการเมืองที่ว่านี้นับเป็นการเปิดศักราชใหม่เข้าสู่ยุคที่ 2 ของประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองไทย กล่าวคือ ควบคู่กันไปกับการสถาปนาอำนาจตั้งตนร่วมอยู่ในค่าย “โลกเสรี” ต่อต้านปราบปรามฝ่ายคอมมิวนิสต์ ระบอบเผด็จการทหารยังได้เปิดศักราชของการวางแผนพัฒนาประเทศในวิถีทางผลักดันให้เศรษฐกิจสังคมไทย ผนวกเข้าสู่กระแสทุนอุตสาหกรรมนิยม

และระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีอย่างเต็มตัวเป็นลำดับมาจนถึงปัจจุบัน และนี่คือ ที่มาที่ไปของกระแสอำนาจโลกาภิวัตน์ที่กำลังครอบครองครอบงำเศรษฐกิจการเมืองไทยอยู่ในเวลานี้ ทั้งนี้โดยอาศัยสื่อเชื่อมโยงผ่านทางกลุ่มทุนและชนชั้นกลาง รวมทั้งบรรดาขุนนางนักวิชาการปัญญาชนทั้งหลาย ซึ่งประกอบกันเป็นชนชั้นนำและกลุ่มอำนาจใหม่ของยุคพัฒนา พื้นฐานวัฒนธรรมการพึ่งพาของชนชั้นนำใหม่เหล่านี้ซึ่งต่างก็ก่อตัวเติบใหญ่ขึ้นภายใต้อำนาจอิทธิพลอุปถัมภ์ค้ำจุนของราชการในชั้นต้น และต่อมาเข้าสู่กระแสอำนาจครอบงำของศูนย์อำนาจเศรษฐกิจการเมืองภายนอก อำนาจอิทธิพลอุปถัมภ์และการพึ่งพาที่ว่านี้ กล่าวได้ว่า เป็นไปอย่างค่อนข้างเบ็ดเสร็จ ไม่ว่าจะมองกันในด้าน ทุน เทคโนโลยี หรือแม้กระทั่งตลาดวิกฤตเศรษฐกิจ 2540 และพันธะผูกพันเงินกู้ต่างประเทศทั้งหลาย ซึ่งอุบัติขึ้นก่อนรัฐธรรมนูญเล็กน้อย เป็นสัญญาณบ่งบอกให้เห็นประจักษ์ถึงสถานะบทบาทและทัศนคติพึ่งพิงและแยกของกลุ่มทุนและชนชั้นกลางไทยหรือชนชั้นนำใหม่ได้เป็นอย่างดี สถานะและสภาวะภายใต้การอุปถัมภ์พึ่งพาดังกล่าวนี้ ย่อมจะมีนัยและผลกระทบอย่างสำคัญต่อบรรดากลไกสถาบันและกลุ่มการเมืองทั้งมวลของไทย ซึ่งต่างก่อตัวและหล่อหลอมขึ้นมาภายใต้ทัศนวิสัยและทัศนคติอันเป็นตัวกำหนดแนวนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเจริญรอยตามกระแสทุนอุตสาหกรรมนิยมอย่างเคร่งครัด รวมทั้งยังเป็นการเปิดช่องทางโอกาสของการแสวงอำนาจและความมั่งคั่งสำหรับตนเองและกลุ่มพันธมิตรทางการเมือง ดังนั้น ปัญหาอุปสรรคการพัฒนาประชาธิปไตย สาเหตุใหญ่จึงไม่ใช่เรื่องของการซื้อสิทธิขายเสียงในหมู่ประชาชนคนไทยอันเป็นปลายเหตุ หากอยู่ที่ความตกต่ำทางวัฒนธรรมการเมืองของชนชั้นนำและกลุ่มอำนาจเอง ความพยายามของขบวนการปฏิรูปการเมืองในเวลานี้ ในอันที่จะขจัดอิทธิพลของ “ธุรกิจการเมือง” ในรูปแบบของการกำจัดปราบปรามการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง อย่างดีก็เท่ากับเป็นการสะกิดสะเกาบนพื้นผิวเท่านั้น ตราบเท่าที่ยังไม่สามารถล้วงลึกลงไปถึงแก่นสารของนโยบายสาธารณะ และตราบเท่าที่หลักการอธิปไตยแห่งชาติและสิทธิเสรีภาพ เสมอภาคของประชาชน ซึ่งสังคมไทยต้องสูญเสียไปตั้งแต่รัฐประหาร 2490 ยังไม่สามารถได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอย่างเป็นระบบจริงจัง และเรียนรู้ปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ในสภาวะการพึ่งพาและความแยกของชนชั้นนำเช่นนี้ หลักการสิทธิมนุษยชนนับเป็นเงื่อนไขปัจจัยสำคัญและจำเป็นต่อการเสริมสร้างการเมืองภาคประชาชน ตามนัยเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และในทางกลับกันความเป็นตัวเป็นตนของการเมืองภาคประชาชน ก็เป็นช่องทางสำหรับพัฒนาการอย่าง

ยั่งยืนของหลักการสิทธิมนุษยชน ทั้งการเมืองภาคประชาชนและหลักการสิทธิมนุษยชน ต่างประกอบกันเป็นกระบวนการประชาสังคม อันจะนำไปสู่การปฏิรูปการเมืองภาครัฐ อย่างแท้จริงไม่ว่าจะเป็นไปในด้านความโปร่งใสหรือธรรมาภิบาลหรือความรับผิดชอบ รวมทั้งการขจัดการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง และไม่ว่าจะเป็นในระดับชาติหรือระดับโลก

สิทธิมนุษยชนคนไทยในกระแสโลก

กระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างสัมพันธภาพทางอำนาจในสังคมการเมืองไทย ล้วนแต่เป็นผลกระทบมาจากพลังกดดันภายนอกแทบทั้งสิ้น ข้อแตกต่างสำคัญอยู่ที่ว่า ในช่วงแรกการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงเป็นไปโดยมีเป้าหมายกุศโลบายชัดเจน เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งอิสรภาพอธิปไตยของชาติ ซึ่งเป็นพื้นฐานช่องทางนำไปสู่การสถาปนาหลักการสิทธิเสรีภาพและเสมอภาคของประชาชน ดังกล่าวข้างต้น โดยนัยนี้ อิสรภาพอธิปไตยและสิทธิมนุษยชน จึงประกอบเป็นหลักการนำสังคมควบคู่กันไป ไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้ ในช่วงที่สอง หลังจากการสูญเสียหลักการนำสังคมที่ว่านี้ไป สังคมไทยภายใต้ชนชั้นนำใหม่ ก็ถูกชักจูงให้เข้าสู่วิถีการเร่งรัดพัฒนา ผนวกเศรษฐกิจของประเทศให้ต้องพึ่งพาขึ้นต่อศูนย์อำนาจเศรษฐกิจการเมืองโลก ในฉายาของเศรษฐกิจตลาดเสรี วิกฤตเศรษฐกิจการเงินช่วงทศวรรษ 2540 ที่ต้องเผชิญกันในขณะนี้ มิใช่เรื่องของอุบัติเหตุ หรือเหตุการณ์ฉับพลันเฉพาะหน้าอย่างที่อยากจะเข้าใจหรือพยายามอ้างอิงกัน หากแต่เป็นบทสรุปอันเป็นผลสืบเนื่องโดยแท้จากกระบวนการเร่งรัดพัฒนาแบบพึ่งพาตลอดช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมา ผลก็คือ สถานะเศรษฐกิจการเมืองของไทย ต้องอิงอาศัยอยู่กับสถานการณ์เป็นไปตามแต่จะกำกับจากศูนย์อำนาจภายนอก ระบบวิธีคิดในหมู่ชนชั้นนำใหม่ รวมทั้งบรรดานักวิชาการ ปัญญาชนนายหน้าทั้งหลายก็โน้มเอียงเป็นเช่นนั้น เสมือนหนึ่งเป็นสูตรสำเร็จ นโยบายและมาตรการเศรษฐกิจการเมือง จึงเป็นเรื่องของการตอบสนองความต้องการภายนอกโดยแทบจะไม่ต้องมีวิจารณญาณอะไรนอกเหนือไปจากนั้นเลย ในสภาวะอับจนและทาสทางปัญญาเช่นนี้ กระบวนการทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้ง พรรคการเมือง และพิธีกรรมอื่น ๆ ทั้งหลายภายใต้ระบบรัฐสภา จึงมองไม่เห็นความจำเป็นใด ๆ ที่จะต้องใส่ใจจริงจังในเรื่องสิทธิเสียงของมวลสามัญชนในเบื้องล่างที่ว่ามานี้ เป็นภาพโดยสังเขปของสภาวะโครงสร้างสัมพันธภาพทางอำนาจภายใต้ระบอบรัฐสภายุคพัฒนา สถานการณ์เศรษฐกิจการเมืองของโลกมีการผันแปรอย่างสำคัญในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การก่อตัวเติบใหญ่ของบรรษัทข้ามชาติและตลาดกองทุนโลก เศรษฐกิจโลก

ตะวันตกถดถอย เป็นการกระตุ้นความต้องการระบายเงินลงทุนออกสู่ต่างประเทศ ความเจริญก้าวกระโดดของเทคโนโลยี ทั้งในด้านข่าวสารข้อมูล และในด้านชีวภาพ และมาในทศวรรษสุดท้ายการล่มสลายของจักรวรรดิคอมมิวนิสต์ อันหมายถึง การสิ้นสุดของพลังถ่วงดุลอำนาจเศรษฐกิจการเมืองและการทหารในเวทีโลก เป็นการเปิดช่องทางให้กระแสทุนนิยมได้แผ่ขยายพลังอิทธิพลออกไปอย่างสุดเหวี่ยง ต่อสถานการณ์ผันแปร ทั้งหมดนี้ทางด้านของชนชั้นนำไทยก็ขานรับกระแสเศรษฐกิจ/เศรษฐศาสตร์ตลาดเสรีอย่างสุดเหวี่ยงเช่นกัน เริ่มต้นด้วยประกาศยกป้ายชื่อประเทศไทยขึ้นเป็น “บรรษัทรวมไทย” เปิดการลงทุนต่างชาติด้วยแรงจูงใจ แรงงานและทรัพยากรธรรมชาติราคาถูก ประกาศการเข้าสู่ยุค “โชติช่วงชัชวาล” ประกาศเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า การเปิดเสรีทางการค้า ตามด้วยการเปิดเสรีทางการเงิน และในท้ายที่สุด เกิดเศรษฐกิจฟองสบู่ และความล้มละลายหายนะของบรรดาธุรกิจและสถาบันเศรษฐกิจการเงินทั้งหลาย ดังที่เห็น ๆ กันอยู่ที่จำเป็นต้องบรรยายถึงกระแสการเปลี่ยนแปลงของทุนนิยมโลกและการขานรับจากชนชั้นนำไทย ก็เพื่อต้องการที่จะบอกว่า ทั้งหมดนี้ส่งผลกระทบอย่างสำคัญอีกวาระหนึ่งต่อสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย ได้กล่าวมาแล้วถึงสภาวะความเป็นอำนาจนิยมของระบอบรัฐสภาอันสืบทอดมาตั้งแต่ครั้งเผด็จการจอมพลสฤษดิ์-ถนอม-ประภาส เหตุการณ์ 14 ตุลา 16 และพฤษภาทมิฬ 35 แทบจะไม่เกิดผลเปลี่ยนแปลงอะไรต่อโครงสร้างสัมพันธภาพเชิงอำนาจนิยมที่ว่านี้ ยิ่งไปกว่านั้น ทัศนคติท่าทีอันแปลกของบรรดา “นักเลือกตั้ง” เองดูจะยิ่งทำให้สถานการณ์เลวร้ายหนักขึ้นไปอีกทั้งในด้านของสิทธิราษฎรและสิทธิทางการเมือง และในด้านของสิทธิเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างไรก็ดี สถานการณ์สิทธิมนุษยชนที่ว่านี้ ก็ยังดูเป็นปัญหาระหว่างอำนาจรัฐกับประชาชนตามความเข้าใจโดยทั่วไป ไม่มีการตั้งคำถาม หรือข้อกังขาอะไรมากนักถึงบทบาทอิทธิพลของอำนาจภายนอก แต่ความผันแปรของเศรษฐกิจการเมืองโลก โดยเฉพาะบทบาทของบรรษัทข้ามชาติและตลาดกองทุนโลกซึ่งทรงพลานุภาพควบคุมครอบงำอย่างค่อนข้างเบ็ดเสร็จทั้งในด้านทุน เทคโนโลยีและตลาด เหล่านี้เป็นเครื่องบ่งบอกให้เห็นอย่างชัดแจ้ง ทั้งฉากและตัวละครใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน แม้แต่สถาบันเศรษฐกิจการเงินระหว่างประเทศ อย่างเช่นกองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลก ซึ่งเคยเป็นที่เชื่อถือเข้าใจกันในฐานะเป็นภาควิชาชีพวิชาการที่เป็นกลางปลอดจากค่านิยมหรืออำนาจผลประโยชน์ใด ๆ ก็ไม่พ้นจะถูกตั้งคำถามและตรวจสอบใน

สถานการใหม่เช่นนี้ ความหมายและเนื้อหาสาระของประเด็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ย่อมจะต้องขยายขอบข่ายออกไป ไม่เฉพาะแต่ในด้านของฝ่ายผู้กระทำ ซึ่งครอบคลุมรวมไปถึงฝ่ายอำนาจรัฐ และบรรษัทข้ามชาติ รวมทั้งสถาบันเศรษฐกิจการเงินระหว่างประเทศดังกล่าวแล้วเท่านั้น หากยังเป็นไปในทางด้านของฝ่ายผู้ถูกกระทำด้วย กล่าวคือ ไม่ได้จำกัดเพียงเรื่องของปัจเจกบุคคลภายในกรอบวัฒนธรรมและนิติธรรมแบบตะวันตก หากยังเกี่ยวข้องเชื่อมโยงไปถึงบูรณภาพความเป็นชุมชนและฐานทรัพยากรธรรมชาติอีกด้วยตามแต่กรณี รัฐธรรมนูญมาตรา 46 เป็นตัวอย่างหนึ่งของความพยายามทางนิติศาสตร์ที่ให้การรับรู้รับรองถึงสิทธิชุมชนท้องถิ่นชนบท ซึ่งเป็นฐานของการปกป้องคุ้มครองวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีอันผูกพันเชื่อมโยงอยู่กับภูมิปัญญาในการธำรงรักษาไว้ซึ่งบูรณภาพของฐานทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ กรณีชัดเจนตัวอย่างก็มีอย่างเช่น ป่าชุมชน ชุมชนลุ่มน้ำ ชุมชนประมงพื้นบ้าน เป็นต้น โดยนัยนี้ สิทธิชุมชนท้องถิ่นจึงสื่อความหมายสัมพันธ์ไปด้วยกันอย่างใกล้ชิดกับคุณค่าความสำคัญของหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนอันหมายรวมถึงวิถีชีวิตของทั้งคน ชุมชน และนิเวศ ตามความจริงแล้ว กระแสชุมชนท้องถิ่นที่ว่านี้ มิได้จำกัดอยู่สำหรับสังคมไทยเท่านั้น หากเป็นปรากฏการณ์ที่พบเห็นอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในดินแดนที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจการครอบครองของต่างชาติมาช้านานในประวัติศาสตร์ และนับวันจะขยายตัวเรียนรู้กว้างขวางยิ่ง ๆ ขึ้นไปโดยลำดับ และในรูปลักษณ์ที่แตกต่างหลากหลายกันออกไปตามบริบททางภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจการเมือง และวัฒนธรรม จะเรียกว่า เป็นโลกาภิวัฒน์อีกกระแสหนึ่งก็ย่อมได้ จะแตกต่างกันโดยนัยสำคัญ ก็ตรงที่เป็นกระแสโลกาภิวัฒน์ของมวลสามัญชนจากเบื้องล่างในฐานะเป็นฝ่ายผู้ถูกกระทำภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์ฝ่ายผู้กระทำจากเบื้องบนประเด็นปัญหาสิทธิชุมชนท้องถิ่นนี้ อาจฟังดูเป็นเรื่องที่นอกเหนือออกไปจากเรื่องของสิทธิมนุษยชนที่เคยประสบและเรียนรู้กันมา แต่ความจริงแล้ว โดยรากฐาน ก็คือ เรื่องของสิทธิในชีวิตนั่นเอง ซึ่งเป็นหลักการสิทธิสากลอันพึงมีพึงได้สำหรับมวลมนุษย์ทุกรูปทุกนาม เพียงแต่ว่าขอบข่ายของปัญหาสิทธิชุมชน มิได้จำกัดอยู่ที่ปัจเจกบุคคลเท่านั้น หากครอบคลุมไปถึงระดับชุมชนและฐานทรัพยากร อันประกอบเป็นปัจจัยของการดำรงชีวิตร่วมกันในชุมชน นอกจากนั้น โดยธรรมชาติของความเป็นสังคมฐานทรัพยากร อย่างเช่นสังคมไทย อันเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคป่าเขตร้อน ยังเป็นปัจจัยทำให้ความหมายของ “สิทธิเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม” ค่อนข้างแตกต่างไป

จากที่เข้าใจและปฏิบัติกันในสังคมอุตสาหกรรม กล่าวคือ ในขณะที่สิทธิเศรษฐกิจ และสังคม สำหรับสังคมอุตสาหกรรม สื่อความหมายกระเดียดไปในทางเป็นสวัสดิการสังคมในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ นายจ้างกับลูกจ้าง แต่สำหรับสังคมฐานทรัพยากรแล้ว สิทธิเศรษฐกิจ และสังคม โดยสาระเป็นไปในเรื่องของ สิทธิพัฒนาตนเองและพึ่งตนเองเป็นหลักใหญ่ เรียกได้ว่า เป็นสิทธิที่ตั้งอยู่บนฐานของการกำหนดใจตนเองหรือปกครองตนเองโดยแท้จริง ดังที่กำลังมีการกล่าวขวัญกันถึงเรื่องของ ชุมชนชนบทพึ่งตนเองเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจชุมชน ฯลฯ อยู่ในเวลานี้ และทั้งหมดเป็นขบวนการชุมชนที่ยืนหยัดต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิอันชอบธรรมของตนเอง ต่อกระแสโลกาภิวัตน์ และนโยบายการพัฒนาในนามของ“ระเบียบเศรษฐกิจใหม่ระหว่างประเทศ” หรือ เศรษฐกิจตลาดเสรีปัญหาท้าทายทางนิติศาสตร์ต่อกรณีสิทธิชุมชนดังกล่าวนี้ อยู่ที่ว่า จะมีช่องทางให้ได้บังเกิดผลบังคับทางกฎหมายอย่างไร ในเมื่อระบบและวิธีคิดของนิติศาสตร์ไทยยึดมั่นถือมั่นอยู่แต่ตัวบทกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นระบบและวิธีคิดที่กระเดียดไปในทางอำนาจนิยม ซึ่งมีสูตรสำเร็จกำหนดให้สิทธิทั้งหลายทั้งปวงต้องมีอยู่เป็นอยู่ “ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย” หรืออีกนัยหนึ่ง ก็คือ สิทธิเสรีภาพเป็นเพียงเรื่องที่สุดแต่ฝ่ายอำนาจจะประทานลงมาให้จากเบื้องบน และถ้ายังคงเป็นไปเช่นนั้นแล้วไซร้ หลักนิติธรรมก็ย่อมไร้ความหมาย กลายเป็นนิติทรราชที่ขึ้นอยู่กับอำนาจพลการของกลุ่มคนผู้ครองอำนาจ อนึ่ง นอกจากเป็นปัญหาท้าทายเชิงวิชาการและสถาบันแล้ว ยังจะต้องเผชิญอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้กับการโต้แย้งจากชุมชนท้องถิ่นเอง ที่กำลังมีเสียงเรียกร้องให้วัฒนธรรมประเพณีการจัดระเบียบชุมชนได้รับการรับรู้รับรองสถานะทางกฎหมายของบ้านเมืองในฐานะเป็นเสมือนธรรมนูญชุมชนที่มีผลบังคับทางสังคมอันมีความศักดิ์สิทธิ์ในภาคปฏิบัติเสียยิ่งกว่าตัวบทกฎหมายลายลักษณ์อักษรและกระบวนการยุติธรรมของรัฐในประการสำคัญ จากบทบัญญัติหมวดว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยแล้ว ก็ยังมีบทบัญญัติแยกอำนาจศาลยุติธรรมให้เป็นอิสระจากกระทรวงยุติธรรม อันเป็นอำนาจฝ่ายบริหารอย่างชัดเจนขึ้น พร้อมทั้งกำหนดให้มีศาลและองค์กรอิสระอื่น ๆ โดยเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง ทั้งหมดเหล่านี้ เป็นการสะท้อนเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอย่างชัดแจ้งที่จะยึดถือเอาสิทธิมนุษยชนเป็นหลักการนำของสังคมและกระบวนการยุติธรรม อันเป็นทางเลือกจากวัฒนธรรมอำนาจนิยม ที่ยังคงครอบงำอยู่ทั้งในวงการเมืองและนิติศาสตร์ไทยตลอดมา เป็นปัญหาความลักลั่นขัดแย้งที่ดูจะทวีความร้อนแรงและรุนแรงขึ้นโดยลำดับ

ของความร้อนแรงและรุนแรงของกระแสโลกาภิวัฒน์ อันก้าวร้าวต่อสิทธิมนุษยชนคนไทยทั้งหลาย แต่ทว่าดูจะยังไม่มีคำตอบที่จะช่วยบรรเทาคลี่คลายปัญหาให้เป็นไปในแนวทางที่เอื้อต่อเจตนารมณ์แห่งหลักการสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะเป็นเงื่อนปมสำคัญยิ่งต่อโอกาสช่องทางของการพัฒนาที่สร้างสรรค์และยั่งยืนโดยแท้จริงรวมความแล้ว พัฒนาการทางเศรษฐกิจการเมือง โดยเฉพาะในช่วง 40 ปีเศษที่ผ่านมา ยังผลให้ปัญหาสิทธิมนุษยชนทวีความยุ่งยากสลับซับซ้อน นอกเหนือออกไปจากองค์ความรู้และประสบการณ์เป็นมาในประวัติศาสตร์ จากแง่มุมเฉพาะของวัฒนธรรมตะวันตก เป็นองค์ความรู้และกระบวนทัศน์ที่จำกัดแต่เพียงว่า สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องปัญหาของระดับปัจเจกบุคคล และอะไรก็ตามที่จะเข้าข่ายเรื่องของสิทธิมนุษยชน จะต้องอยู่ภายในกรอบของตัวบทกฎหมายที่ใช้บังคับ ความจริงมีอยู่ว่าองค์ความรู้และกระบวนทัศน์เช่นว่านี้ คับแคบเกินกว่าที่จะให้คำตอบหรือทางเลือกสำหรับปัญหาสิทธิมนุษยชนยุคโลกาภิวัฒน์ คริสต์สหัสวรรษ 2000 นี้ได้ ที่ร้ายยิ่งไปกว่านั้น ก็คือ ปัจเจกนิยมและสิทธิทรัพย์สินที่มีตามมาในลัทธิตะวันตก กำลังก่อการคุกคามล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนไปทั่วทั้งโลก ตรงนี้ไม่ใช่หลักการสากลอย่างแน่นอน หากเป็นเรื่องของประสบการณ์ในประวัตศาสตร์พัฒนาการสิทธิมนุษยชนของสังคมโลกตะวันตกเอง ข้อที่จะต้องยืนยัน ณ ที่นี้ ก็คือว่า ความเป็นสากลของหลักการสิทธิมนุษยชน จะต้องไม่ใช่สิทธิเสรีภาพที่ทำลายสิทธิเสรีภาพ ทั้งนี้ด้วยหลักการเหตุผลที่ว่า สิทธิมนุษยชนประกอบเป็นชุดของสิทธิด้านต่าง ๆ ที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้ และหลักการที่ว่านี้ ก็เป็นที่รับรู้รับรองและยืนยันตลอดมา ในระดับองค์การสหประชาชาติ

จากการทบทวนถึงพัฒนาการสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะในช่วงยุคพัฒนาและสภาวะปัญหาจากผลกระทบภายใต้กระแสเศรษฐกิจตลาดเสรี รวมทั้งสภาวะพึ่งพาและแปลกแยกของชนชั้นนำ ทั้งหมดเหล่านี้ชวนให้สรุปได้ว่า นอกเหนือไปจากความพยายามและมาตรการต่าง ๆ ในอันที่จะปกป้องคุ้มครองสิทธิของมวลชนผู้ด้อยโอกาสเป็นเรื่องเป็นรายเป็นภารกิจเฉพาะหน้าตามที่รัฐธรรมนูญเปิดช่องไว้ ทั้งในด้านสิทธิราษฎรและสิทธิการเมือง และในด้านสิทธิเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป้าหมายและกระบวนการระยะยาวก็คงจะต้องมุ่งไปที่ตัวโครงสร้างสัมพันธภาพทางอำนาจเป็นสำคัญ ในแง่นี้สำหรับสังคมไทยอันเป็นสังคมฐานทรัพยากรโดยธรรมชาติ สิทธิชุมชนท้องถิ่นดูจะเป็นกุญแจสำคัญ ในอันที่จะคลี่คลายเงื่อนปมของอำนาจนิยมและสภาวะความแปลกแยกภายใน

โครงสร้างดังกล่าว รวมทั้งยังจะมีส่วนสำคัญในการผ่อนคลายปัญหาการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนระดับต่าง ๆ และในประการสำคัญ เป็นการปูพื้นฐานแนวทางพัฒนาไปสู่ประชาธิปไตยระดับรากหญ้าอย่างแท้จริงแต่นั่นย่อมหมายถึงว่า จำเป็นต้องมีการปรับองค์ความรู้และกระบวนทัศน์เรื่องสิทธิมนุษยชนเสียใหม่ เป็นทางเลือกจากลัทธิปัจเจกนิยมสุดโต่ง ยึดถือเอาการแข่งขันช่วงชิงแสวงประโยชน์สูงสุดส่วนตนเป็นคุณธรรม ซึ่งในที่สุด สิทธิก็กลับกลายเป็นเครื่องมืออำนาจนิยมที่ทำลายสิทธิเสรีภาพในท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจ สังคม และสิทธิมนุษยชนที่เป็นอยู่ในขณะนี้ กำลังมีเสียงเรียกร้องให้ระดมกำลังความคิด เพื่อแสวงหาเกณฑ์คุณค่าจากแหล่งวัฒนธรรมนอกตะวันตก อย่างน้อยเพื่อขยายกระบวนทัศน์ให้เกิดความตระหนักสำนึกในคุณค่าของการถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างสิทธิเสรีภาพของตนเองกับเพื่อนมนุษย์อื่นๆ กับทั้งระหว่างชนรุ่นปัจจุบันกับอนุชนรุ่นต่อไป โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบูรณภาพของฐานทรัพยากรธรรมชาติและนิเวศ ทั้งนี้ไม่ใช่เป็นการแบ่งแยกหรือเผชิญหน้าระหว่างเกณฑ์คุณค่าตะวันตกและนอกตะวันตก หากแต่เพื่อให้เกิดการผสานสังเคราะห์หลักการสิทธิมนุษยชนให้ขึ้นสู่ระดับความชอบธรรม และความเป็นสากลโดยแท้จริง

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

บรรณานุกรม

กุลพล พลวัน. **พัฒนาการสิทธิมนุษยชน.** พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ:บริษัทวิทยพัฒนจำกัด, 2538.

สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก กทม.: 2545.

สมชัย วัฒนการรุณ. **สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์** พิมพ์ครั้งที่ 2 กทม.:2543.

พรสวรรค์ วัฒนางกูร. **สิทธิมนุษยชนสู่การปฏิบัติ** สำนักพิมพ์ผู้หญิง กทม.:2543.

ไพโรจน์ โพธิไสย. **สิทธิมนุษยชน** กทม.:2543.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ